

– Hihetünk Feszty Árpád körképének, A magyarok bejövételének, ha meg akarjuk ismerni a honfoglalók ruházatát?

– Semmiképpen sem! A festő ugyanis a 16–17. századi török viseletbe öltöztette Árpád népét, és a fegyverzet, a lószerszám ábrázolása sem hiteles. Ez azért meglepő, mert a táji környezet viszont abszolút valóság, hiszen Feszty hosszú ideig tanulmányozta a helyszínen a Vereckei-hágót és környékét. Pedig lett volna miből merítenie: Pulszky Ferenc és mások munkáiból elég megbízható képet alkothatt volna. Ma azt tudjuk eleinkről, hogy a köznép és az előkelők valószínűleg egyaránt kaftánt viseltek, amely alatt vagy V-alakban, vagy a bal vállnál egy gombbal záródó ing volt. A férfiak és a nők buggyos nadrágot használtak, puha talpú csizmában jártak. Ez utóbbit mind a köznép, mind pedig az előkelők sírokból előkerült kengyelek bizonyítják, amelyeknek homorú a talpalójuk. Az ilyen típus csak a nemezből vagy finom bőrből készült, puha talpú csizmához jó, amelyet az elkeskenyedő és felfelé kunkorodó orr jellemzett. Ez az orr a mai török papucséhoz hasonlított.

– Köszönöm, hogy olvasóink kalandozhattak önnel a honfoglalás korában. Az érdeklődők mikor ismerkedhetnek meg az ezekkel az évtizedekkel foglalkozó, legújabb tárlattal?

– A Magyar Nemzeti Múzeum úgy is hozzá kíván járulni a millicentenárium (az ezer-századik évforduló) méltó megünnepléséhez, hogy 1996. március 15-től megújult, modern szemléletű kiállítással várja a látogatókat.

GAZDY DÉNES

KÉRDÉSEINK: 1. A hét vezér nevét a kedves olvasó nyilván ismeri. És a hét törzset? 2. Ki volt Árpád apja? 3. Ki volt a gyula, a horka és a kündü? 4. Mi a kumis és a jurta? 5. Milyen eredetű a Balaton szavunk? 6. Mikor készült el a budapesti Ezredéves Emlékmű? 7. És mikor adták át a „kis földalattit”?

102 ÉVES A FESZTY-KÖRKÉP, A MAGYAROK BEJÖVETELE: 1. Oroszország, Moszkva, Körkép Múzeum: Borogyinói csata. 2. Lengyelország, Wrocław: Racławicei csata. 3. Bulgária, Plevna. 4. Korea, Phenjan: Techoni csata.

KALANDOZÁS A HONFOGLALÁS KORÁBAN: 1. Nyék, Megyer, Kürtgyarmat, Tarján, Jenő, Kér, Keszi. 2. Álmos. 3. A törzsszövetség vezető tisztségviselői voltak. 4. A kumis kancatejéből erjesztett, kis alkoholtartalmú, savanykás ízű szesz ital, a jurta pedig rácsos favázra épített, kerek nemezsátor. 5. Szláv. Sekély vizére utalnak a blato, bloto, boloto szavak, amelyek különböző szláv nyelveken sarat, lápot, mocsarat jelentenek. 6. Nem 1896-ban! Éppenséggel akkor kezdték építeni. 1929-ben készült el. 7. 1896 május 2-án. Az első „díszutas” maga Ferenc József volt.

MILLECENTENÁRIUMI VETÉLKEDŐ

első forduló: ősi magyar hitvilág

elemi iskolások:

A képen az ősi pogány kultusz egyik fontos emlékét látod. A fehér lovat Európa számos népe különleges vallási értékkel ruházta fel (dánok, germánok). Róla és a sámánokról szólnak első kérdéseink.

A sámán feladata volt a rossz szellemek elűzése, áldozatok bemutatása, a jó szellemek jóindulatának megnyerése, termékenység- és bőségvarázslás, a hadviselés szempontjából baljós és szerencsés napok megállapítása és a gyógyítás.

1. Milyen célból áldozott fehér lovat a sámán?
2. A sámán tiszt jelölésére volt egy közsímertebb, török eredetű kifejezésük az ősmagyaroknak. Mi volt ez a kifejezés. (Így nevezik a mesebeli csodaparipát is.)
3. Az egyik híres festőnk "Honfoglalás" c. festményén Árpád vezér fehér lovon fogadja a szlávok hódolatát. Melyik híres festőről van szó? (Ő festette többek között a Siralomház, Tépescsinálók, Ásító inas, Ecce homo stb. festményeket.)
4. Feszty Árpád híres Körképén az egyik, fehér lovat áldozó jelenet címe: Áldozat a Hadúrnak. Hol található jelenleg a Körkép?

Gimnazisták:

A képen ősi magyar sirleletet látsz. Az első forduló kérdései a magyarok temetkezési szokásairól, talizmánjairól, amulettjeiről szólnak.

1. A magyarok többbűjségére utal az, hogy az ősi sirleletekben a gazdag férfi sírja mellett ill. körülötte gyakran több női sirt is találtak. Miért volt több felesége a gazdagoknak?
- Az őszösvetségi pátriárkák, ill. a keleti uralkodók szokását követték.
- B. A több feleség a gazdagság szimbóluma volt, hiszen igen magas adományt kellett fizetni egy asszonyért, továbbá előnyös családi szövetségeket is biztosított.

C. Ezek a sirleletek csak azt bizonyítják, hogy sok férfi idegenben esett el, ezért lényegesen több nőt temettek a családi sírokba.

2. A sírokban amuletteket és talizmánokat is találunk. Milyen hiedelem fűződött az állati csontból készült talizmánokhoz?

A. Az állatban lévő segítő szellem az állat elhullása után ezekben a csontokban költözött, ezért a csontok viselője számíthatott a segítő, gyógyító szellemre.

B. Ezek az állati csontok egyszerűen ékszerek voltak és semmilyen hiedelem sem fűződött hozzájuk.

C. Ezek a csontok primitív munkaeszközök voltak, amik az elhunyt tulajdonát képezték, ezért melléje temették.

3. Miért temették a férfi mellé felszerszámozott lovát is?

A. Mert olyan szoros volt a kapcsolat a ló és lovasa között, hogy gazdája halála után úgyis elhullott volna hamarosan a szegény pára.

B. Hogy a túlvilági mezőkön is társa lehessen a ló gazdájának.

C. Csak akkor temették el a sírba a lovat, ha együtt estek el a csatában.

MILLECENTENÁRIUMI VETÉLKEDŐ

Második forduló: a honfoglaló magyarok szokásai

A képen egy orosházi sirleletből származó honfoglalás kori aszszony öltözetét látod: szegélyezett süveg és köntös, veretes nyakú ing. Egy korabeli bizánci történész így ír a magyarok szokásairól: "A világmindenség urának lovakat, ökröket, juhokat áldoznak, papjaikról pedig azt tartják, hogy megvan bennük a jövődömon-dás képessége."

Elemi iskolások:

1. Sorolj fel olyan állatokat, amiket csak a vándorló életmód utáni letelepedéskor tenyészthettek ősünk!
2. Sorolj fel olyan mesterségeket, amik a honfoglaló magyarság életében már jelen voltak!
3. Hogyan hívjuk a vándorló magyarok felszedhető házát?

Gimnazisták:

A kora Árpád-kori falvainak állati csontmaradványai alapján megállapítható, hogy az állattartásban a szarvasmarha 29-34 %-ot, a ló 10-27 %-ot, a juh 8-19 %-ot, a sertés 15-23 %-ot tett ki. Ez utóbbi egyébként teljesen hiányzik a nomád népeknél.

1. Hogyan nevezzük azt az embert, aki a szarvasmarhára, aki a lóra, aki a juhra és aki a sertésre vigyáz?

2. Mit jelent az hogy az etelközi magyarok félnomád életet éltek?

A. Téli szálláshelyeik közelében gabonát, ill. az igényes gondozást kívánó szarvasmarha számára téli takarmányt termeltek.

B. Azt jelenti, hogy már nem voltak egészen pogányok.

C. Azt jelenti, hogy abbahagyták a kalandozást, de még nem szerveztek államot.

3. Az ősmagyarságnak nagy mesterségbeli tudással rendelkező vasverői (kovácsai), fegyverművesei, ötvöse, nyergesei, szíjgyártói és íjásai voltak.

Sorolj fel olyan szakmákat, amelyek csak a fejlett mezőgazdaság idejében honosodhattak meg!

MILLECENTENÁRIUMI VETÉLKEDŐ

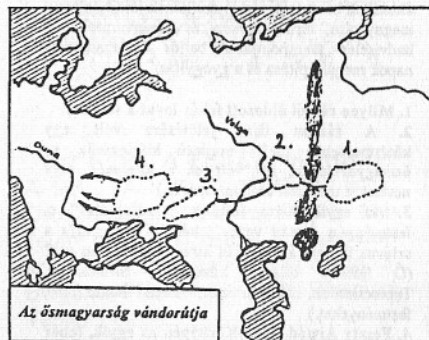
harmadik forduló: az ősmagyarság vándorútja

Az i. e. 1000 körüli időszakban vált a magyarság önálló néppé, s ez együtt járt egy fontos gazdasági változással is: elődeink ekkor tértek át a vándorló-legeltető nomád állattartásra, ami egyben későbbi hosszú vándorútjuk gazdasági oka is volt.

Jelen ismereteink szerint az látszik a legvalószínűbbnek, hogy ősünk az időszámítás kezdete körüli időben a Dél-Urál keleti oldaláról a Volga és Urál közti területre költöztek. Nagy részük 700 körül innen délnyugat felé húzódott, a Volga—Don—Donyec folyók vidékére, mely területet az első magyar fejedelem, Levedi neve után történetírásunk Levédiának nevez. (A magyarság egy része továbbra is korábbi szálláshelyén maradt, ezek utódait találta meg itt, Magna Hungariában, 1236-ban Julianus barát.) A déli irányba vándorló magyarság ekkor hosszabb ideig elhett együtt az észak felé mozgó volgai bolgársággal. Feltehető, hogy a volgai bolgárok *szkil* nevű törzsének egy töredéke ekkor csatlakozott a magyarsághoz, s bennük ismerhetjük fel a *szkelyek* őseit, akik a honfoglalás korára teljesen elmagyarosodtak.

Levédiában pedig a doni bolgárokkal éltek elődeink nagyjából közös szállásterületen s ugyanazon politikai keretben is, a Kazár Kaganátus fennhatósága alatt.

A bolgár-törökséggel való hosszú és intenzív történeti kapcsolatunkat már az a kétszázat meghaladó, nyelvünkben ma is élő bolgár-török jövevényszó is ékesen bizonyítja, amelyek a földművelés (pl. *tarló, árpa, búza, éke, sarló, boglya, szérű, örlő, dara, gyümölcs, alma, körte, dió, szőlő, bor, kender*), az állattenyésztés (pl. *bika, ökör, tinó, borjú, kos, kecske, gyapjú, disznó, ártány, karám, tyúk*), a lakáskultúra (pl. *sátor, kút, kapu, szék, bölső, koporsó*), valamint a társadalmi élet (pl. *törvény, tanú, tolmács, bér, érdem, gyón*) igen fontos szavai. A honfoglalást megelőző évszázadokban a magyarságot ért bolgár-török hatás tehát mindenképpen igen jelentős lehetett.

Az ősmagyarság vándorútja

Elemi iskolások:

1. A térképen látható őshazák közül a hányadik számú volt a "Magna Hungaria"?

2. Milyen szerzetesrendhez tartozott Julianus barát?

3. A térképen látható őshazák közül hányadik számú volt a vérszerződés színhelye?

4. Etelközből hét magyar törzs és a kabarok költöztek át a Kárpát-medencébe: Nyék, Megyer, Gyarmat, Kér, Tarján, Jenő, Keszti.

Sorolj fel olyan jelenlegi település neveket, amelyek a hét törzs nevét őrzik!

Gimnazisták:

1. Melyik jeles magyar író írt regényt Julianus barátról?

2. III. Béla, IV. Béla és Mátyás udvari krónikásai a magyarokat egy híres bibliai vadászról eredeztetik. A vízözön utáni újranepekedésről Nőé leszármazottja volt ez a híres vadász, az ősi regék szerint Hunor és Magor apja. Kiről van szó?

3. A török eredetű szavaink közül mit jelent: a tarló, a tinó, az ártány és a karám?

4. Egészítsd ki Géza nagyfejedelemtől származásrendjét:

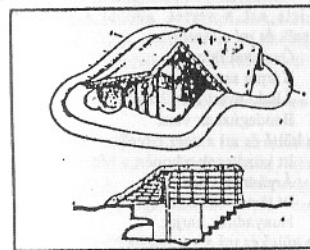
Álmos - Árpád - Zolta - ..... - Géza

MILLECENTENÁRIUMI VETÉLKEDŐ

negyedik forduló: honfoglalás kori régészet

Általános iskolások:

A Kárpát-medencében letelepülő ősmagyarok folyók mentén alakították ki életterületüket. A gazdagabbak jurtákban és véglegesen épített házakban, a szegények félig földbe ástott faházakban laktak. A folyó egyik oldalán laktak az élők, a másik oldalon a halottak. A víznek lelektisztító erőt tulajdonítottak, ezért vitték át a folyón halottaikat.

Honfoglalás kori — félig földbe ástott — szolga ház

1. Miért kellett átélőniük az ősmagyaroknak házaik küszöbét?

A. Mert hiedelmük szerint a küszöb alatt lakott az ártó szellem és nem volt szabad felébrednie.

B. Ez egy tisztelőadási forma volt a ház ura iránt, nem tapostak rá házaik küszöbére.

C. Az ősmagyarok nagyon alacsony ajtókat készítettek. Ha ráléptek volna a magas küszöbre, akkor bevették volna fejüket.

2. Mi volt a párta?

A. A haját leszorító hajráf, amit csak gyermekes nők viseltek.

B. A haját leszorító hajráf, amit csak hajadonok viseltek.

C. Szalag a férfiak kalapjára tűzve.

3. Mennyi volt a honfoglaló magyar férfiak átlagos testmagassága?

A. 150-160cm B. 170-180cm C. 130-140cm

Gimnazisták:

A honfoglaló magyarok úgynevezett visszacsapó íja 2-300 méterig halálos erővel lötte ki a nyílvesztőt. Mintage 30 kilópund erő kellett a kifeszítéséhez.

1. Hányszor volt erősebb a magyarok íja a nyugatiak által használt angolászás hosszújánál?

A. Gyengébb volt. B. Pont olyan erős volt.

C. Háromszor olyan erős volt.

2. Miért hajtották végre koponyalékeléseket a sámánok?

A. Így akarták megkeresni a sámán utódokat. A koponya különleges varratai árulkodtak arról, hogy ki alkalmas sámánnak.

B. Azt tartották, hogy az elmebetegeket rossz szellem szállta meg. A meglekelt koponyán keresztül remélték eltávolításra bírni.

C. Harc közben szerzett sebeket gyógyítottak a lékelés és az ezüst lemezekkel való lefedés módszerével.

3. Salamon király halálából a németeknek ajándékozta a híres Attila-kardot, ami a fejedelmi méltóság jelvénye volt az ősmagyaroknál. (Tudjuk, valójában ez a kard az egyik etelközi vezéré volt.) Hol őrzik jelenleg ezt a kardot?

A. A Bécsi Nemzeti Múzeumban.

B. A Magyar Nemzeti Múzeumban.

C. A Kairói Nemzeti Múzeumban.

Az első négy forduló megfjtései:

I. Ált.1.: Általában a Hadúrnak.

I. Ált.2.: Táltos

I. Ált.3.: Munkácsy Mihály

I. Ált.4.: Pusztaszer

I. Gimn.1.: B

I. Gimn.2.: A

I. Gimn.3.: B

II. Ált.1.: sertés, baromfi

II. Ált.2.: ács, szűcs, vasverő (kovács), fazekas, fonó, íjász, nyerges, szíjgyártó, ötvös

II. Ált.3.: Jurtta

II. Gimn.1.: gulyás, csikós, juhász, kondás (kanász)

II. Gimn.2.: A

II. Gimn.3.: molnár, bognár, kádár, kőműves, stb.

III. Ált.1.: a második

III. Ált.2.: domonkos rendi

III. Ált.3.: a negyedik

III. Ált.4.: Nyékládháza, Békésmegyer, Balassagyarmat, Hajmáskér, Salgótarján, Budajenő, Dunakeszi.

III. Gimn.1.: Kodolányi János

III. Gimn.2.: Nimród

III. Gimn.3.: a learatott kalászos földben maradt szára; a borjú és az ökör közötti szarvasmarha; herélt sertés; az istállóhoz épített elkerített kifutó.

III. Gimn.4.: Álmos-Árpád-Zolta-Taksony-Géza

IV. Ált.1.: A

IV. Ált.2.: B

IV. Ált.3.: A

IV. Gimn.1.: C

IV. Gimn.2.: B

IV. Gimn.3.: A

MILLECENTENÁRIUMI VETÉLKEDŐ

ötödik forduló: néprajz és mitológia

Általános iskolások:

A magyarok harcmodorához tartozott, hogy megfutamodást színlelve, váratlanul hátrafelé nyilazva óriási pusztítást vittek végbe üldözőik soraiban.

1. Sorold fel legalább négy elemét, részét a félelmetes magyar fegyvernek, a visszacsapó ijinak!

A gazdagon díszített öv nem csupán a harcosok ruházatát fogta össze és képebbé tette őket a harcra, hanem azt is megmutatta, hogy ki a szabad és ki a szolga. A szolgák nem viseltek övet.

2. Sorold fel legalább négyet a honfoglalás kori magyarok leggyakoribb ruhadíszzei közül!

Honfoglalás kori magyar férfi és női viselet (László Gyula rekonstrukciója)

A magyar harcosok hű társa volt a ló, amit együtt temettek el gazdjával. Pontosabban: a legtöbbször csak a lábait temették el, mert úgy tartották, hogy a lábakkal újratámad a túlvilágon a ló. Húsát a halotti toron elfogyasztották, bőrét pedig a sír felett kifeszítették.

3. Sorold fel legalább négyet a lószerszámok közül!

Gimnazisták:

Kézai Simon és Anonymus a magyarok eredetét mitologikus formában adják elő. A csodás eredettel kívánják a magyarok elhivatottság érzetét erősíteni és nemzeti büszkeségét növelni. Írásaikban a magyarok ősatya végsősoron Nőé, akinek három fia közül Jáfet utódai benépesítették Európát, Sém utódai Ázsiát, Kám utódai pedig Afrikát.

1. Ki volt Jáfet fia, akinek szép felesége, a perzsa Enéh Hunort és Magyart szülte?

2. Mit jelent az Enéh név?

A. Méhecske B. Szarvasúró C. Sas

Enéh fiai, Hunor és Magyar a csodaszarvast üze jutnak el Szittyasországból (Kazár birodalom) Levédiába, ahol Dül király leányait elrabolva szép

mátákra tesznek szert. Hunortól származnak a hunok. Egyik nagy királyukról, Attiláról és a rabszolga Zétáról szól az a regény, amit Kossuth egyik fegyvergyárosának fia, az "egri remete" írt. 3. Ki az író és mi a regény címe?

MILLECENTENÁRIUMI VETÉLKEDŐ

hatodik forduló: irodalom

Általános iskolások:

Vadat üzni feljövénnek
Hős fia! szép Enéhnek:
Hunor s Magyar, két dalia,
Két egytestvér, Ménrót fia.

1. Ki írta azt a verset, amiből a fenti idézet származik és mi a címe?

Őseinket felhozád
Kárpát szent bérceire,
Általad nyert szép hazát
Bendegúznak vére.

2. Ki a költő és mi a vers címe?
Itt küzdienek a honért a hős
Árpádnak hadai;

Itt törtek össze rabigát
Hunyadnak karjai.

3. Ki a költő és mi a vers címe?

Gimnazisták:

A magyar irodalom egyik legnagyobb költője őseket idéző látomásában így ír:

Anyám kún volt, apám félig székely,
félig román vagy tán egészen az.

A világ vagyok, minden, ami volt, van:
a sok nemzedék, mely egymásra tör.
A honfoglalók győznek velem holtan
s a meghódoltak kinja meggyötör.

1. Ki a költő, aki ezt a gyönyörű – "A Dunánál" – c. verset írta?

A 20. század egy másik nagy magyar költője egyszerű idillből formál hatalmas verset, amint Szekszárd felé a vonaton "terhes kicsi nőt szemlél":

Jár a szemem a kedves
kis anyán
s azt gondolom: itt meggy
a hazám.
Viszi, mit se tudva,
szakadékn,
örvény fölött Árpád
örökét.

2. A Puszták népe írójáról van szó. Tehát ki a költő?

"Régi dicsőségünk, hol késel az éji homályban?" – kérdi a Zalán futása c. hősi eposzában a költő, "S a deli Álmosról, s Álmosnak büszke fiáról, párducus Árpádról" énekel.

3. Ki a költő? Tudnád még két versét említeni, ami a hősi múltat idézi?

MILLECENTENÁRIUMI VETÉLKEDŐ

hetedik forduló: sírhelyek

Általános iskolások:

Ugy tudjuk, hogy Árpád nagyfejedelem 907-ben halt meg és egy patak partján, amely Budánál a Dunába folyik, temették el. A pesti Vajdahunyadvára udvarában találjuk Béla király névtelen krónikásának szobrát, aki többek között Árpád haláláról is ír krónikájában.

1. Mi a közismert neve e névtelen krónikásnak?

Azt is tudjuk, hogy Árpádot legkisebb fia, Solt (Zoltán) követte a fejedelmi méltóságban, majd 948-tól Solt unakatestvére következett. Az ő sírhelyét is tudjuk. Azon a településen temették el, ami az ő nevét viseli. Budapesttől 10 km-re, délre találjuk e települést, Dunaharaszti és Szegetszentmiklós alatt.

2. Ki volt Árpád második utóda és hol temették el?

Árpád a hun király, Attila leszármazottjának tartotta magát. S ezt méltán tehetette, hiszen a magyarok egykor, amikor a hun birodalomban éltek, a hun királyi családból származó vezetőket kaptak.

3. Hogyan temették el a hun királyt, Attilát?

Gimnazisták:

Szent István Európa egyik legcsodálatosabb templomát építtette fel Székesfehérvárott, hogy az uralkodók temetkezési helye legyen. Őt is oda temették el, de nem mindegyik Árpád-házi uralkodó nyugodott a törökök által teljesen elpusztított templomban.

Orseoló Pétert, miután Vazul hívei megkínózták, egy szintén Szent István által alapított székesegyházban temették el, ami 1046-ban leégett, de újjáépítve ma már egyik büszkeségünk e négy tornyú gyönyörű székesegyház.

1. Hol temették el tehát Orseoló Pétert?

Szent László nagybátyja, miközben testvérével, vagyis Szent László édesapjával, Géza királlyal viaskodott, súlyosan megsérült és 1060-ban Zircnél meghalt. Az általa alapított monostorban, a tihanyi apátság templomában temették el. Ez az egyetlen ma is fennmaradt Árpád-házi királysírnok.

2. Melyik király nyugszik Tihanyban?

Szent László is az általa alapított székesegyházban nyugodott, amíg a tatárok fel nem dúlták és meg nem semmisítették a gyönyörű templomot.

3. Hol temették el Szent Lászlót?

MILLECENTENÁRIUMI VETÉLKEDŐ

nyolcadik forduló: a milleniumi emlékek

Általános iskolások:

1896-ban ünnepelte az ország a honfoglalás ezredik évfordulóját, a milleniumot. Ez alkalomra számos remek épülettel és emlékekkel gazdagodott a nemzet. Az egyik volt a Városligetben felépített Vajdahunyadvára. Az épületegyüttes a Magyarországon előforduló építészeti stílusokat jeleníti meg.

1. Milyen építészeti stílusok láthatók a Vajdahunyadvárrban?

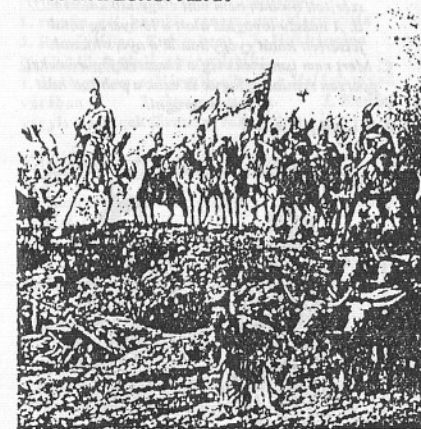
2. Melyik országban található az "igazi" Vajdahunyadvára, vagyis Hunyadi János vára?

3. Mi a neve a Vajdahunyadvárrban lévő híres kis kápolnának? (A Nyugat-Dunántúlon található az a román-gót templom, amiről nevét kapta, mert annak bejáratát építették meg a kápolnánál is.)

Gimnazisták:

Jókai Mór veje, Feszty Árpád az Európában szokásos (15x120 m-es) körképek mintájára megfestette a magyar körképet is, melynek témája Jókai Mór javaslatára a honfoglalásnak az a pillanata, amikor a magyarok átlépik a Vereckei-szorost. Ezt is a milleniumra mutatták be.

1100 ÉVE EURÓPÁBAN

1. Hol volt először kiállítva a Feszty-körkép?

2. Hol látható jelenleg a Feszty-körkép?

3. Milyen tisztelet viselt Árpád a magyarok bejövetelekor?

MILLECENTENÁRIUMI VETÉLKEDŐ

kilencedik forduló: honfoglalás kori történelem

Elemi iskolások:

Őseink a vikingekkel, az arabokkal és a normannokkal egyidőben kalandoztak Európában. A zsákmányszerzés mellett az adók behajtása is célja volt ezeknek a kalandozásoknak, hiszen 924 és 933 között a határainktól számított 500 kilométeres sávon belül adóztak népünknek. Bizáncból Észak-Európáig, 933-ban azonban Merseburgnál az adófizetést megtagadó Henrik császár megveri a magyarokat.

1. A merseburgi csatában Henrik császár új harcmódot alkalmazva győz a magyarok felett. Mi volt ez?

A. Feltalálják az ágyút és először itt alkalmazzák.

B. A magyarok színlelt megfutamodására fegyelmezett hadrendben maradnak és nem rohannak meggondolatlanul utánuk.

C. Kivonnak a területéről minden élelmet és az éhségtől legyengült magyarokat legyőzik.

A magyarok eljutottak 955-ig többször Itália és Franciaország belsejéig, sőt az Óceánig. Napon szárított, őrölt húst vittek magukkal, amit vízben vagy kumiszból felfőztek és ezt ették.

2. Miért "puhították a húst a nyereg alatt"?

A. Hogy változatosabb legyen az étrendjük, mert a szárított húsban nem volt elegendő kalória.

B. A hosszú lovaglás alatt a ló nyereg által felsértett hátát gyógyították a nyers hússal.

C. Mert nem ismerték még a korszerű fogkrémetek, gyorsan romlott a foguk és csak a puhított húst tudták megvárni.

3. Mi volt a kumis?

Honfoglaláskori magyar férfiselet

Gimnazisták:

955 után megszüntek a magyar kalandozások. A Lech-mezején, Augsburg városánál az eddigi legnagyobb magyar sereg szenvedett vereséget 955-ben.

1. Ki volt a győzelmes német császár?

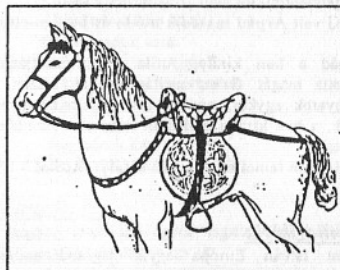
A. I. Ottó B. I. Henrik C. I. Konrád

2. Kik voltak a magyar vezérek, akiket Regensburgban bitófán kivégeztek?

A. Bulcsu és Lél B. Botond és Taksony C. Szabolcs és Zsolt.

A magyar főcsereg viszonylag kevés veszteséggel vonult vissza az augsburgi csatából, azonban a győztes csata hírére felbuzdult németek a folyóátkelőknél és a hegyzorosoknál szinte minden hazatérőt elpusztítottak.

3. Hogyan emlegeti a néphagyomány azokat, akik mégis visszajutottak Magyarországra?

Ilyen volt a lószerszám

MILLECENTENÁRIUMI VETÉLKEDŐ

tizedik, befejező forduló: megemlékezés az ősokról

Elemi iskolások:

Nem tudjuk pontosan a honfoglalás időpontját. 1995-ben a magyar kormány azért jelölte meg a következő, 1996-os évet, mert látták, hogy a nagyszabású megemlékezések részét képező építkezések csak akkor készülnek el.

Az 1896. május 2-án átadott Milleniumi Földalatti diszvendége az az ember volt, aki ellen 1857-ben Arany János még *A walesi bárdok* - kal tiltakozott.

1. Ki volt 1896. május 2-án a budapesti "kis földalatti" első forgalomba helyezett szerelvényében a legnevesebb a diszvendég?

A milleniumra tervezték átadni, de csak 1929-re készült el Budapest egyik nevezetessége, egy történelmünk emlékeivel (Árpád, ősmagyar vezérek, királyok, fejedelmek stb.) díszített hatalmas tér.

2. Hol található Budapesten ez a történelmi emlékekben leggazdagabb tér és mi a neve?

A millenium évében a történelmi Magyarország legmagasabb csúcsára, a Kárpátokban található 2663 méter magas Gerlachfalvi hegytetőre is emléktáblát helyeztek és átkeresztelték a tetőt Ferenc József császárral.

3. Ma melyik országban van ez a csúcs?

Gimnazisták:

Az Árpádok tulajdonképpen valószínűleg egy török eredetű nevet viselő, Turkesztánban honos sólyomféle, amit a milleniumra való lelkes készülődés tett a Magyarország jelképévé. Jókai Mór számos ötletet adott a milleniumi alkotásokhoz. Vejenek, Feszty Árpádnak ő javasolta a magyarok bejövételét ábrázoló körlepet. Ő javasolta Donáth Gyulának a Bányahidat és a Gellért-hegyen lévő turul elkészítését.

1. Emeljük meg még két olyan helyet vagy emlékszobor együttest, ahol van turul!

A milleniumi emlékévében, 1896-ban több neves köztéri szobrot alkottak leghíresebb szobrászaink. Például Stróbl Alajos a budavári Szent István szobrot, Fadrusz János a pozsonyi Mária Terézia szobrot, Fadrusz János ekkor már dolgozott leghíresebb szoborcsoportján és hamarosan fel is avatták azt.

2. Hol van Fadrusz Jánosnak ez a híres szoborcsoportja és ki a fő alak?

3. Melyik budapesti hidat adták át a milleniumra? (Ma Szabadság-hídnak nevezzük.)

megfejtések:

Ötödik forduló, általános iskolások:

1. ideg, tegez, nyílvevő, nyílhegy, íj stb.
2. pártá, nyakék, hajfonatkorong, gyűrű, öv, fülbevaló stb.
3. nyereg, kengyel, zabla, kantár, kötőfék stb.

Ötödik forduló, gimnazisták:

1. Ménrót (Nimród) 2. B. 3. Gárdonyi: A láthatatlan ember.

Hatodik forduló, általános iskolások:

1. Arany János: Rege a csodaszarvarról
2. Kölcsey F.: Himnusz
3. Vörösmarty M.: Szózat

Hatodik forduló, gimnazisták:

1. József Attila 2. Illyés Gyula
3. Vörösmarty M.: (Búvár Kund, Szózat, Szép Ilonka stb.)

Hetedik forduló, általános iskolások:

1. Anonymus 2. Taksony 3. Úgynevezett hármas koporsóba helyezték (arany, ezüst, vas) és egy folyó medrébe temették.

Hetedik forduló, gimnazisták:

1. Pécs, 2. Székesegyházban 3. I. Endre és felesége 3. Nagyváradon

Nyolcadik forduló, általános iskolások:

1. román, gót, barokk, reneszánsz, klasszicista
2. Romániában, Erdélyben 3. Jákó kápolna

Nyolcadik forduló, gimnazisták:

1. Budapesten a Városligetben, a Vajdahunyad várában 2. Ópusztaszeren 3. Kende, vagyis a seregek fővezére volt.

Kilencedik forduló, általános iskolások:

1. B 2. B 3. A kumis kevés alkoholtartalmú, savanykás ízű, erjesztett kancatej volt.

Kilencedik forduló, gimnazisták:

1. A 2. A 3. Ilet magyar gyászvitéz

Tizedik forduló, általános iskolások:

1. Ferenc József császár 2. A Városligetnél, a Hősök tere 3. Szlovákiában, a Magas-Tátrában, az egykori Szepes vármegyében.

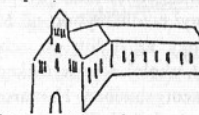
Tizedik forduló, gimnazisták:

1. Szabadság-híd, Budai vár, Hősök tere
2. Kolozsvárt, a Mátyás-szobor 3. A Ferenc József hidat.

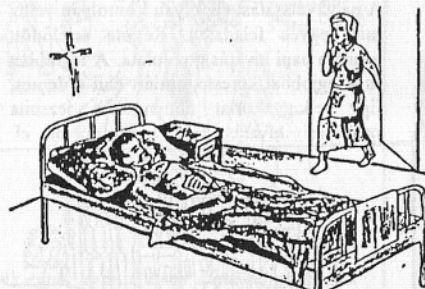

Nagyon jól érezte magát a szerzetesi közösségben. Lelek leveleket írt édesanyjának, aki megnyugodhatott abban, hogy fia boldog. Szinte csillapíthatatlan volt a tudásvágya és lelkesedése az egyre tökéletesebb lelki élet iránt. Tudomásul kellett azonban vennie, hogy betegsége sokkal félelmetesebb, mint ahogy kezdetben gondolta, de beírja naplójába: "Földi életünk legnagyobb értéke a néma, panasz nélküli szenvedés." Lassan egész testét sebek borítják. Általános vérmérgezés. Elkezdődik a küzdelem életéért.

Haza kell térnie a szerzetesi közösségből és kórházba kerül. Rendszeresen meglátogatják a rendtársai és sokat épülnek türelmére, a fokozatosan növekvő betegséggel egyenes arányban növekszik derűje, lelki ereje és bölcsesége.

Ez a világ már nem az enyém, nem vagyok belőle való, de érte kell élnem. Ha Isten nem kéri szolgálatomat, akkor életemet ajánlom fel, főleg az ifjúságért...

Egy kis felérősödés után, amikor ismét a szerzetbe való visszatérésben bízik, újból visszakerül a kórházba és lassan megérti, ez már az Istennel való találkozás közvetlen előkészülete. Végtelen béke és nyugalom árad el lelkében. S bekövetkezik az utolsó éjszaka. Papot kér magához. Mire azonban a pap megérkezik, addigra lelkét magához vette Isten. Utolsó erejével kis levelet írt szüleinek és testvéreinek: "Isten veletek! Odafönn találkozunk! Ne sírjatok, mennyei születésnap ez. A jó Isten áldjon meg benneteket!"

Ki ez a 19 évet élt ifjú, akinek székesfehérvári sírját ezrek és ezrek keresik fel, akinek első életrajza 100 000 példányban kelt el, majd kiadták Argentínában, Mexikóban és Spanyolországban is, akiről verset írt Berda József, Mécs László és Balássy László, akiről zenét komponált Bárdos Lajos és Halmos László? Ő a szeretet tanúja, akinek élete hitelessé vált, hiszen Istentől tanulta az élet titkát. Egészen egyszerű életből formált óriási értéket, mert Istentől figyelve élt. Szent Imre után talán ő lesz a magyar ifjúság másik védőszentje.

HÚSVÉTI FELADATLAP

A Szent Háromnap melyikén ünnepeljük a képen látható eseményt?

- A. NAGYCSÜTÖRTÖK
B. NAGYPÉNTEK
C. NAGYSZOMBAT

Ki vonakodott attól, hogy Jézus megmossa az ő lábát?

Mi a lábmossa jelképe? Mire hívja fel a figyelmünket?

JÉZUS FÖLTÁMADÁSA
EZEN A NAPON TÖRTÉNT

HÚSVÉT VIGILIÁJÁN
(NAGYSZOMBATON) MI A
LITURGIA MENETE?

A Szent Háromnap melyikén történt a képen látható esemény?

- A. NAGYCSÜTÖRTÖK
B. NAGYPÉNTEK
C. NAGYSZOMBAT

A kereszttől melyik állomása a képen látható esemény?

Mit jelent a passió szó?

MI A SZENTMISE?

1. Jézus keresztién található egy felirat: INRI. Mit jelent ez a Pilátus által kifüggesztetett írás?

J.....Kr.....a.Zs.....

K.....

2. Kiről beszélt Jézus a kereszten, amikor Mária felé fordulva ezt mondta: "Asszony, íme a te fiad"?

3. Mitől váltott meg minket Jézus a kereszten?

EGÉSZÍTSD KI A
FÁJDALMAS
RÓZSAFÜZÉR
TITKAIT!

1. Ki értünk vérrel

2. Kit értünk meg-

3. Kit értünk ..... megkoro-
náztak.

4. Ki értünk a .....
hordozta.

5. Kit értünk ke-
resztre .....

Öt szentről találj mindhárom oszlopban egy-egy meghatározást, jellemzést. Ha az adott szent jellemzésének sorszámát összeadod, akkor megkapod, hogy hány órát éltek ezek az emberek naponta Istennek.

1. Egyszerű körülmények közül származott és egy római császár felesége lett.

6. Miután elűzték várából, szegénységben és nyomorban élt.

11. Szervezeti szabályzata révén ő a nyugati szervezettség atyja, nagy szervezetrend alapítója.

2. Húsznegy éves korától Róma apostola volt, de csak 36 éves korában szentelték pappá.

7. Borromeo Szent Károly is gyakran kért ez egyszerű római paptól tanácsot.

12. Hitetlen ifúsága után megírt és 430-ban mint Hippon püspöke halt meg.

3. A keresztény ókornak legjelentősebb hittudós papja.

8. Monte Casinóban alapított híres kolostort.

13. Nagy Konstantin császár édesanyja.

4. Könyörletes szívű thüringiai fejedelemsasszony, aki magyar földön született.

9. Legismertebb műve a Vallomások.

14. II. Endre király lánya volt. 1231-ben, 24 éves halt meg és négy év múlva szentté avatták.

5. Szent Skolasztika testvére.

10. A legenda szerint Jeruzsálemben megtalálta Jézus keresztiét.

15. Kedélyével, közvetlenségével és életazentelgésével Róma kedvenc szentje lett a Trienti zsinat után.

HÁNY ÓRÁT ÉLTEK EZEK A SZENTEK NAPONTA ISTENNEK?

Egészítsd ki a szövegben a hiányzó részeket!

A szentek ..... barátai. Ők megtanulták itt a földön ..... Istent és embertársait. Ezért földi életük után ..... Istenhez a mennyi boldogságba.

A mennyi szentek közte ünnepe: ..... napján, november ....-jén van. A tisztítóhelyen szenvedő lelkekről november .....-án, ... napján emlékezik meg az egyház. A szentek közül kiemelkedő tisztelet illeti meg a Boldogságos ..... Az ő ünnepe a ..... megváltás illetve az üdvösség egy-egy titkára mutatnak rá. Február 2.: ..... Boldogsasszony.

Ekkor azt ünnepeljük, hogy a ..... napos Jézust bemutatják a templomban. Március ..... pedig ..... Boldogsasszony, másképpen: az angyali ..... ünnepe. Augusztus 15. főünnep, Nagyboldogsasszony napja. Ekkor azt ünnepeljük, hogy ..... Szent ..... király is ezen az ünnepen ajánlotta fel országát és koronáját a ..... -nak.

BIBLIAI HÍRLAP

A *Bibliai Hírlap* élelmes riportere tudomást szerzett arról, hogy Noé bárkájával kikötött az Ararát hegyén. Odasietett, hogy elsőként készíthessen vele riportot. Válaszolj Noé nevében az újságíró kérdéseire és adj jól hangzó címet a riportnak.

Újságíró: Üdvözlöm újra a szárazföldön! Mi az oka annak, hogy az Úr csak az Ön családját mentette meg és a többi embert nem?

Noé:.....

Ú: Milyen érzés volt építeni a bárkát akkor, amikor a vízözönnek még semmi jele sem volt?

Noé:.....

Ú: Hogyan teltek napjaik a bárkában? Nem okozott-e nehézséget az állatok ellátása? Olyasókat bizonyára érdeklik ezek a kérdések.

Noé:.....

U: Nem féltek-e néha, nem aggódtak-e az életükért?

Noé:.....

U: Hogyan tudta meg, hogy most már kiköthet, talál szárazföldet?

Noé:.....

U: Mik a tervei, hogyan kezdik újra az életet?

Noé:.....
.....
.....

U: Adott-e az Úr Önnek valamilyen különleges utasítást, esetleg ígéretet vagy jelet a jövőre vonatkozóan?

Noé:.....
.....
.....

U: Mit tud tenni, hogy az emberek nehozz újra a vízözön előtti bűnös életet folytassák?

Noé:.....
.....
.....

U: Hogyan tudja megmutatni háláját az Úrnak?

Noé:.....
.....
.....

U: Mit fog mesélni majd unokáinak az Úrról, ezekről az eseményekről? Hogyan magyarázza majd el nekik a vízözön tanulságát?

Noé:.....
.....
.....

U: Köszönöm a beszélgetést.

2. **T O T Ó** Karikázd be a helyesnek tartott választ!

Mit jelent az "advent" szó?

1. Eljövétel   2. Várakozás   x. Öröm

Melyik nap Jézus születésének ünnepe?

1. dec. 24.   2. dec. 25.   x. dec. 26.

Melyik a helyes

1. A karácsony mindkét napja parancsolt ünnep
2. Csak az első napja parancsolt   x. Egyik napja sem parancsolt ünnep

KIS KATOLIKUS KATEKIZMUS

1. Magyarázd meg az alábbiak szavak, kifejezések jelentését, ill. írd le, ami eszedbe jut róluk!

19 + G + M + B + 94 .....

Evangélium .....

3 = 1 .....

Messias .....

2. Egészítsd ki a mondatokat a hiányzó szavakkal!

A világot Isten a .....val teremtette.

Az ember testből és .....ből áll.

Az ősbűn által az emberek elvesztették a ..... életet.

3. Húzd alá, hogy milyen ajándékokat kapott a Szűzanya Istentől!

soha nem kellett szomorúnak lennie, mentes maradt az áteredő büntől, híres volt az emberek között, nem kellett házimunkát végeznie, az Isten Fiának édesanyja lehetett, gazdag volt, halála után felvétel a mennybe,

4. Milyen Mária-imádságokat ismersz?

.....
.....

5. Honnan tudjuk, hogy Jézus valóságos ember?

.....
.....
.....

6. Fejezd be a mondatokat!

Isten Fia azért lett emberré, hogy minket .....

Jézus azért akart szenvedni és meghalni, hogy megmutassa szeretetét .....

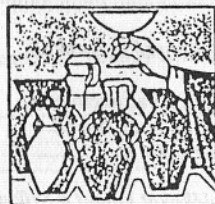
.....

ALSÓ TAGOZAT

1. Válasszátok ki a felsoroltak közül az evangélistákat!

Szt. Péter, Szt. János, Szt. Pál, Szt. Márk, Szt. András, Szt. Máté,
Szt. Tamás, Szt. Lukács, Szt. Jakab

2. Jézus melyik csodáira emlékeztetnek a képek? Miért tett Jézus csodákat?

3. Ki mondta kinek?

Az Úr szolgálóleánya vagyok, legyen nekem a te igéd szerint.
Boldog vagy, mert láttál és hiszel. Boldogok, akik nem látnak, és mégis hisznek.

Nézd, Uram, vagyonom felét a szegényeknek adom, és akit megcsaltam, anak négyszeresen fizetem vissza.

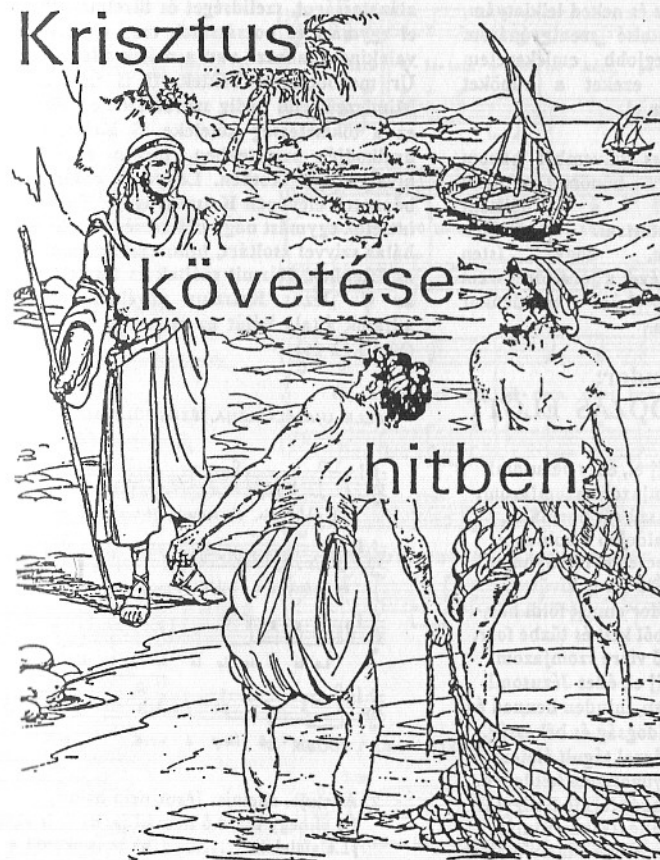
Miért kerestek holtak közt az élő? Nincs itt, feltámadt!
Nem vagyok méltó, hogy házamba jöjj, csak egy szót szólj, és meggyógyul a szolgálóm.

4. Írjátok le olyan eseményeket Jézus életéből, amikor gyerekekkel vagy gyerekekről beszélt vagy pedig rajtuk segített!

5. Kössétek össze a földrajzi helyeket az ott történt eseményekkel!

Jeruzsálem
Názáret
Betlehem
Jordán folyó
Golgota

Jézus kereszthalála
Jézus megkeresztelkedése
a 12 éves Jézus a templomban
az anyagi üdvözlet
Jézus születése

ELSŐÁLDOZÁS

188. Egyenlő-e minden bűn?

Nem minden bűn egyenlő, mert vannak halálos és bocsánatos bűnök.

189. Ki követ el halálos bűnt?

Halálos bűnt az követ el, aki fontos dologban, tudva és akarva nem engedelmeskedik Isten parancsának.

190. Milyen kárt okozunk magunknak a halálos bűnnel?

A halálos bűnnel elveszítjük a kegyelmi életet, vagyis a megszentelő kegyelmet.

191. Ki követ el bocsánatos bűnt?

Bocsánatos bűnt az követ el, aki kisebb dologban vagy nem egészen tudva és akarva nem engedelmeskedik Isten parancsának.

192. Miért veszélyes a bocsánatos bűn?

A bocsánatos bűn azért veszélyes, mert gyengíti a kegyelmi életet, és ezért hajlamossá tesz a halálos bűnre.

193. Melyek a legveszélyesebb bűnös hajlamok?

A legveszélyesebb bűnös hajlamok: 1. kevélység; 2. főványosság; 3. bűnös érzékiség; 4. irigység; 5. torkosság; 6. harag; 7. lustaság. Ezeket szoktuk főbűnöknek nevezni.

A KEGYELEMESZKÖZÖKRŐL

218. Mivel szerezhetjük meg Isten kegyelmét leginkább?

Isten kegyelmét leginkább a szentségekkel, szentelményekkel és az imádsággal szerezhetjük meg.

A SZENTSÉGEKRŐL

219. Mik a szentségek?

A szentségek látható jelek, amelyek Jézus Krisztus rendelkezéséből láthatatlan kegyelmeket közvetítenek.

220. Hogyan éltetik a szentségek az Egyházat?

A szentségek erősítik a hitet, Istennek megadják a tiszteletet, megszentelik az embert, és építik az egyházi közösséget.

221. Hány szentség van?

Hét szentség van: 1. a keresztség; 2. a bérmlás; 3. az Eukarisztia; 4. a bűnbocsánat szentsége; 5. a betegek kenete; 6. az egyházi rend; 7. a házasság.

AZ EUKARISZTIÁRÓL

237. Mi az Eukarisztia, vagyis az Oltáriszentség?

Az Eukarisztia, vagyis az Oltáriszentség az Úr Jézus valóságos teste és vére a kenyér és bor színe alatt.

238. Miért rendelte az Úr Jézus az Eukarisztiát?

Azért rendelte az Úr Jézus az Eukarisztiát, hogy jelenvalóvá váljék keresztáldozata, testével és vérével tápláljon minket, és jelenlétével építse az Egyházat.

REGGELI IMÁDSÁG

Szívem első gondolata
Hozzád száll fel Istenem,
Te őriztél meg az éjjel,
Maradj ma is énveleml!

Téged áldlak és imádlak,
Mint szerető gyermeked,
Szívem csakis azt akarja,
Aml kedves teneked.

Édes Jézus, add kegyelmed,
Őrizz engem szüntelen,
Hogy egész nap neked éljek
Tiszta szívvel, büntelen.

Szűz Mária, Jézus anyja,
Te mindnyájunk anyja vagy,
Oltalmaz meg minden bajtól,
Kísértésben el ne hagyj!
Ámen.

ESTI IMÁDSÁG

Ó édes Istenem,
Hálát mond a lelkem,
Hogy egész napon át
Úgy szerettél engem.

Bánom sok vétkeket,
Szent Fiadnak vére
Mossa meg kegyesen
Szívemet fehérre!

Virasszon felettem
Gondviselő szemed,
Kérlek, óvd az éjjel
Testemet, lelkemet.

Szűzanyám s őrangyal
Legyetek énveleml,
Ha ti rám vigyáztok,
Nyugodt lesz éjeleml.
Ámen.

Lelkitükör

1. Imát mulasztottam,

rosszul imádkoztam,

hittanra nem jártam,
hittant nem szoktam tanulni.

2. Káromkodtam, átkozódtam,

szükség nélkül esküdöztem,

hamisan esküdtem.

3. Szentmisét saját hibámból
mulasztottam,

szentmiséről elkéstem,

templomban rosszul
viselkedtem.

4. Szüleimnek és nevelőimnek
nem engedelmeskedtem,

feleseltem,
szemtelen voltam,

tiszteletlen voltam
idősebbekkel szemben.

5. Veszekedtem, verekedtem,

csúfoltam,
sértő szavakat
mondtam,

a magam,
egészségét
és életét

mások
egészségét
és életét

bűnre
csábítottam.

6. Szemérmertlent bűnös akarattal gondoltam, néztem, hallgattam, beszéltem, rajzoltam, cselekedtem egyedül, cselekedtem mással.

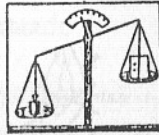
7. Loptam,

kárt okoztam,

holmimra nem vigyáztam,

csaltam.

8. Hazudtam,

rágalmaztam,
(ráfogtam)

árulkodtam.

9. A bűnbánati napokat nem tartottam meg.

10. Hiú, büszke,

fukar,

irigy, kárörvendő,

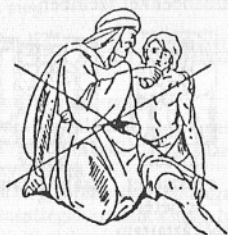

torkos,

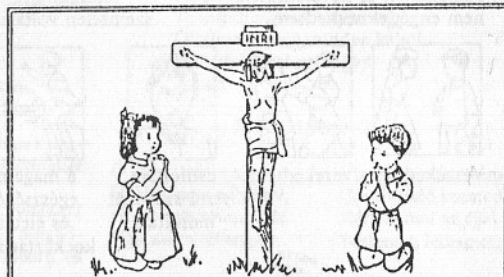

haragtartó,

lusta voltam.

11. Nem segítettem,
amikor kellett volna.

Teljes szívemből bánom minden bűnömöt, mert azokkal a jó Istent megbántottam. – Erősen fogadom, hogy Isten segítségével a jóra törekszem, és a bűnt, valamint a bűnre vezető alkalmat kerülöm. Ámen.

Magyarország legnagyobb temploma az esztergomi katolikus Bazilika, amelynek alapjait még az első magyar király, Szent István rakta le 1010-ben.

Európa és természetesen Magyarország legnagyobb működő színháza a pesti Dohány utcában lévő. Hagymási-sakkal fedett két tornya közé fogott, hatalmas rózsablakkal díszített homlokzatának sokat reprodukált képet külföldön is jól ismerik. Közvetlen mellette létesült hazánk legelső zsidó múzeuma, mégpedig a cionizmust megalapító, Budapesten született Herzl Tivadar volt lakóházának helyén.

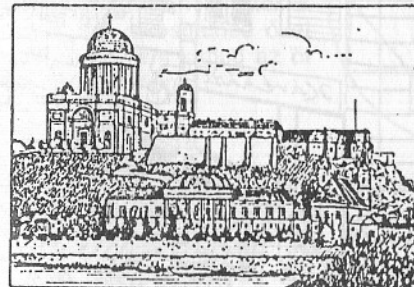
Országunk legelsőnek feltárt és máig egyetlen őkeresztyén kápolnája a budai III. kerületi Raktár utca és Hunor utca sarkán álló Cella trichora. Valószínűleg a 4. század hatvanas éveiben épült háromkaréjos, lóhere alaprajzú temetői kápolna, amelyet a kereszténységet felvett régi rómaiak emeltek az aquincumi temető szélén. 1930-ban tárták fel, de az épületmaradványokat csak 1961-ben sikerült konzerválni.

Óbuda legérdekesebb temetői helye a Szőlő utcában lévő Jó Pásztor rend templomának altemplomában létesített kolumbárium, amelynek közepén a rend székházát és templomát építette San Marco hercegnek és feleségének bronz szarkofágja áll, fölfalánál pedig egy éjjel-nappal megvilágított oltár emelkedik. A kolumbárium urnái az oltár mellett helyezkednek el.

Magyarország legnagyobb evangélikus temploma Békéscsabán épült. Budapest legnagyobb evangélikus temploma a Deák téri. Ugyancsak a Deák téri tekinthető meg az ország

legelső evangélikus múzeuma, amelynek páratlan kincse Luther Márton kézzel írott végrendelete.

Magyarország legjelentősebb vidéki egyházi múzeuma az esztergomi Primási Palota épületében lévő. 1875-ben alapított

A harmincas években készült rajz az esztergomi Bazilikáról

Keresztény Múzeum, amely egyben az ország leggazdagabb egyházi kincstára.

Hazánk leghíresebb püspök-vára a templomok városának is nevezett Győr büszkesége. A város székesegyházának jobb oldali mellékhajójából nyíló gótikus Héderváry-kápolnában őrzik Szent László király aranyozott ezüstből való, sodrony-zománc díszítésű hermáját. A Wittwer Márton tirolai szerzetes építtette helybéli karmelita templom elliptikus kupolával fedett belső terét a magyarországi barokk építészet legegységibb alkotásának tartják.

Magyarország legnagyobb református temploma a reformátusok magyar fővárosának tartott Debrecenben van. Ugyanitt működik az ország legnagyobb református kollégiuma.

A legrégebbi budapesti református gyülekezet az 1540-ben létrehozott óbudai. Temploma azonban csak 1785-ben épült, a királynék városának nevezett

Óbuda egykori királynői várának helyén. Parókiáját Kós Károly, az erdélyi magyar polihisztor tervezte, aki nemcsak jeles építész volt, hanem festő, műtörténész és kiváló író is.

A magyarországi érett reneszánsz legszebb egyházi építészeti emléke a középkori Esztergom elpusztult Szent Adalbert templomának Bakócz-kápolnája, amelyet Bakócz Tamás esztergomi érsek olasz mesterekkel építtetett 1506-1511-ben.

A legelső honi Benedek-rendi apátság Pannonhalmán létesült. Alapítólevele 1001-ből való, de Géza fejedelem már 996-ban építtetni kezdett itt egy templomot a bencések számára. Az apátságnak gazdag képtára és könyvtára van. Az utóbbiban 250 inkunábulumot őriznek. Kincstárában található az úgynevezett Pannonhalmi palást, amely a magyar koronázási palást növényi festékekkel vékony bysszus selyemre festett, a 18. század elejéről származó hű másolata. Egyébként a pannonhalmi bencés apátságban őrzik a magyar nyelv legrégebbi hiteles és eredetiben fennmaradt szórvány nyelvemlékét, a Tihanyi apátság 1055-ből származó alapítólevelét.

Magyarország legbecesebb egyházi ereklyéje a Szent Jób, amely az 1038-ban elhunyt Szent István király épségben maradt, remekművű ereklyetartóban őrzött jobb keze. Tiszteletére Szent István napján, augusztus 20-án minden esztendőben nagy ember-tömegeket mozgó kormányzat rendeznek.

KUN ERZSÉBET

KÉRDÉSEINK: 1. Mi az inkunábulum? 2. Mi a bysszus, magyarosan írva bysszus selyem? 3. Melyik a legrégebbi ismert összefüggő szövegű magyar nyelvemlék?